

KO'ZI OJIZ KITOBXONLAR UCHUN O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI KUTUBXONALAR

F.N. Bozorov

Namangan davlat universiteti magistranti

ANNOTATSIYA

Dunyodagi har qaysi davlat, har qaysi xalq birinchi navbatda o'zining intellektual salohiyati, yuksak ma'naviyati bilan qudratlidir. Bunday yengilmas kuch manbai esa avvalo insoniyat tafakkurining buyuk kashfiyoti – kitob va kutubxonalarda. (Sh. Mirziyoyev)

Kalit so'zlar: O'zbekiston Respublikasi, kutubxona, kitob fondi, korxon va tashkilot, ko'zi ojizlar bosmaxonasi.

Jamiyat taraqqiyoti, uning ma'rifiy-ma'naviy yuksalishida beqiyos ahamiyat kasb etuvchi kutubxonalar orasida ko'zi ojizlar ziyo maskanlari alohida mavqega ega. Dastlab ko'rish imkoniyati cheklangan shaxslar Alisher Navoiy nomidagi davlat kutubxonasi (hozirgi O'zbekiston Milliy kutubxonasi)ning Brayl yozuvidagi kitoblar fondidan foydalanishgan. Bu toifa kishilarga ma'rifat ulashuvchi ilk kutubxona Toshkent viloyati ijroiya qo'mitasi madaniyat boshqarmasining 1951 yil 12 sentyabrdagi 146-buyrug'i asosida tashkil etilgan. Ko'zi ojizlar kutubxonalari tizimining boshlang'ich bo'g'ini vujudga kelishi o'z-o'zidan tarixiy ahamiyatga molik voqelik edi. Muassasa Toshkent shahar ko'zi ojizlar kutubxonasi sifatida faoliyat yuritishga kirishdi. Respublikamiz hududida XX asrning 50-yillaridan boshlab tashkil etilgan kutubxonalarning dastlabkisi 1949-yilda Buxoro shahridagi ko'zi ojizlar kulubi qoshida jamoatchilik asosida ishlovchi maxsus kutubxonaga asos solindi. Surxondaryo Viloyat ko'zi ojizlar kutubxonasiga 1960 yilda A.S.Termiziy nomidagi viloyat universal-ilmiy kutubxonasi qoshida tashkil etildi va 1963 yilda kutubxona joy bilan ta'minlangan. 1963 yildan 1981 yilgacha kutubxona Termiz shahar madaniyat bo'limi tasarrufida faoliyat yuritib kelgan. Viloyat madaniyat boshqarmasining 1981 yil 15 oktyabrdagi № 35-A sonli buyrug'iga asosan viloyat ko'zi ojizlar kutubxonasi tashkil etildi. Samarqand viloyat Ko'zi ojizlar kutubxonasiga 1962 yilda asos solingan bo'lib, dastlab ko'zi ojizlar jamiyati qoshida da'vatxona shaklida ish boshlagan. 1962 yildan 1966 yilgacha kutubxona binosi Registondagi ko'zi ojizlar madaniyat uyida maxsus bo'lim sifatida faoliyat ko'rsatgan. Ko'zi ojizlarga xizmat qilishga mo'ljallangan Xorazm viloyatidagi ilk kutubxona Urganch shahrida 1966 yili O'ZKOJ Xorazm viloyat boshqarmasi qoshida tashkil etilib (Qurbon Ota Ismoilii) nomidagi viloyat markaziy kutubxonasi tasarrufida

bo'lgan. Sirdaryo viloyatidagi ilk kutubxona 1969 yilda Sirdaryo tuman Madaniyat bo'limi tizimida "Sirdaryo tuman ko'zi o'jizlar kutubxonasi" tashkil etilgan. 1972 – yilda Buxoro viloyati Navoiy tumani Madaniyat bo'limi tasarrufidagi Navoiy tuman Markazlashgan kutubxona tizimiga qarashli Beruniy nomidagi maxsus ko'zi o'jizlar kutubxonasi tashkil etildi. Jizzax viloyat ko'zi o'jizlar kutubxonasi 1978 yildan Jizzax shahar madaniyat negizida tashkil topgan. Andijon viloyat ko'zi o'jizlar kutubxonasi dastlab 1980 yil 15-sentabrda Andijon shahar Tashkilot ko'chasi, 9-uyda ilk faoliyatini boshladi. Keyinchalik yuksalish ko'chasidagi 40-uy, 2015 yil binafsha ko'chasidagi 1-uyda foydalanuvchilarga namunali xizmat ko'rsatishni davom etirdi. 1983 yilda Namangan viloyat ko'zi o'jizlar maxsus kutubxonasi tashkil qilindi. 1949 yil O'zKOJ tasarrufida bo'rtma yozuvda kitoblar chop etishga ixtisoslashgan bosmaxona ta'sis etilgach, dastlabki maxsus matbaa namunalari sifatida o'zbek tilida braylcha adabiyotlar nashr qilina boshladi. Ilk maxsus ziyo maskanining kitob fondi ayni shu manbalar asosida shakllantirildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006 yil 20 iyundagi "Respublika aholisini axborot-kutubxona xizmati bilan ta'minlashni tashkil etish to'g'risi"dagi qarori asosida 2007 – 2008 yillarda Jizzax, Karmana, Sirdaryo shahar ko'zi o'jizlar kutubxonalarini viloyat ziyo maskanlariga aylantirildi. 2008 yil Toshkent viloyat ko'zi o'jizlar kutubxonasi tashkil etilishi bilan jamiyatdoshlarimizga ziyo ulashuvchi hududiy muassasalar soni yana bittaga oshdi. 2021 yilda Qoraqalpog'iston Respublikasi, Xorazm va Sirdaryo viloyat kutubxonalarini uchun yangi bino-inshootlar bunyod qilingani ham soha ravnaqiga qaratilgan e'tibor hosilasidir. Uzoq yillik tarixga ega ushbu tizimning shakllanishi ko'zi o'jizlar ma'naviy ehtiyojini qondirish bilan birga ular orasida sohaning ko'plab mutaxassislari yetishib chiqishiga zamin yaratdi. Yil sayin turli davlat mukofotlariga munosib ko'rilgan ziyokorlar safi kengayib borayotgani quvonarlidir. Xususan, A. Mirahmedov "Jasorat", A. Qurbonov, X. Muhamedova, U. Ibragimov, A. O'roqov, G. Berdimbetova "Shuhrat" medallari, A. Axetova "Do'stlik ordeni" hamda Qoraqalpog'iston respublikasining "Ardaqlao" mukofoti, bir guruh soha jonkuyarlari "Axborot-kutubxona a'lochisi", "Madaniyat va san'at fidokori" ko'krak nishonlari bilan taqdirlandilar. Aslida tarixdan bugunga qadar bosib o'tilgan shonli yo'l qanchalab fidoyi, zahmatkash insonlar mehnati bilan voqelikda bo'y ko'rsatgani shubhasiz. Bu o'z-o'zidan mustahkam zamin ustida qaror topajak ertaning ham yorug' bo'lishiga umid uyg'otadi.

Respublikamizda 143 ta maxsus ko'zi o'jizlar kutubxonalarini va 548 ta ko'chma kutubxona xizmat ko'rsatmoqda. Ular 2 ta Respublika, 12 ta viloyat va 129 ta tuman filiallaridir. Respublika bo'yicha kutubxona foydalanuvchilari 92 mingdan ortiq bo'lib, ulardan 41 mingdan ziyodi ko'zi o'jiz foydalanuvchilar axborot-kutubxona xizmatidan foydalanib kelmoqda. Respublikadagi kutubxonalar fondi bugungi kunda 640 mingdan ziyod adabiyotlar tashkil qiladi. Ular Brayl

yozuvidagi boʻrtma nuqtali 141 mingdan ortiq, bosma kitoblar 322 mingdan ortiq, audio adabiyotlar 177 mingdan ortiqdir.

Mustaqillik yillarida imkoniyati cheklanganlar, shu jumladan, koʻzi ojizlarni ijtimoiy jihatdan ximoya qilishga katta eʼtibor berila boshlandi. Ayniqsa, keyingi davrlarda shu sohaga alohida eʼtibor berilmoqda. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022 - 2026-yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi toʻgʻrisida”gi PF-60-son Farmonidagi 9-maqсадda “Keksa va nogironligi boʻlgan shaxslarga davlat xizmatlari koʻrsatishni soddalashtirish, ularga qulayliklar yaratish” haqida yoki “Nogironligi boʻlgan shaxslarni qoʻllab-quvvatlashning samarali tizimini shakllantirish, ularning hayot sifati va darajasini oshirish”, deb nomlangan 66-maqсадning nogironligi mavjud shaxslarni ijtimoiy jihatdan ximoya qilishga bagʻishlanganligi ham fikrimizning dalilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. РМКОК тарихи
2. Buxoro viloyati koʻzi ojizlar kutubxonasi tarixi
3. Surxondaryo viloyati koʻzi ojizlar kutubxonasi tarixi
4. Samarqand viloyati koʻzi ojizlar kutubxonasi tarixi
5. Xorazm viloyati koʻzi ojizlar kutubxonasi tarixi
6. Sirdaryo viloyati koʻzi ojizlar kutubxonasi tarixi
7. Navoiy viloyati koʻzi ojizlar kutubxonasi tarixi
8. Jizzax viloyati koʻzi ojizlar kutubxonasi tarixi
9. Andijon viloyati koʻzi ojizlar kutubxonasi tarixi
10. Namangan viloyati koʻzi ojizlar kutubxonasi tarixi
11. 2022-yil 28-yanvardagi “2022 - 2026-yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi toʻgʻrisida”gi PF-60-son Farmoni <https://lex.uz/docs/-5841063> (9-fevral 2024-yil)